

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 29. januvarija 1892.

Politiški oddelek.

Češko in hrvatsko državno pravo.

Isterski poslanec dr. Laginja dal nam je s svojo izjavo, katero je storil v svojem govoru v državnem zboru dne 16. t. m., povod, pečati se v prav kratkih potezah s predmeti, katere smo postavili na čelo tem vrsticam. Imenovani poslanec postavil se je na stališče hrvatskega državnega prava in je reklamiral Istro za Hrvatsko. Če jemljemo v poštev, da rodni nam bratje Hrvatje in Čehi čedalje bolj naglašajo svoja državna prava in se oziramo na to, da način, kako si mislijo oživenje in izvršenje svojega prava, ima odločilen upliv na politično bodočnost in obstanek slovenskega naroda, moramo razmotravati, v kak položaj pride slovenski narod, če se našim bratom izpolnijo želje v tej obliki, kakoršno dobivajo poslednje čase.

Slovenci nimamo svoje zgodovine, vsaj ne kakor država. Imeli smo v megleni preteklosti koroške vojvode, kateri pa niso zapovedovali vsemu slovenskemu ljudstvu. Slovenci smo smatrali in smatramo še danes za rešilen čin to, da so nam temeljni zakoni pripoznali našo narodno individualiteto. Iz tega pripoznanja konstruirali smo si zjedinjeno Slovenijo in jo zahtevali po taborih in javnih glasilih. Čeravno je to zahtevanje poslednje čase potihnilo, vendar je ta politična oblika idejal, kateri tli v vsakem rodoljubnem slovenskem srci. V dobi kmalu po proglašeni temeljnih zakonih zahteval je narod s svojimi voditelji na čelu z navdušenjem zjedinjeno Slovenijo, ne da bi vprašal, kakšne in kolike so zapreke uresničenju te zahteve. Sedanji rod pa je začel hladno motriti to vprašanje in prišel je do spoznanja, da so naši predniki hoteli pričeti narodni dom pri strehi zidati. Sedanjemu rodu je vodilo to, da si najprej osvojimo svojo zemljo, da pridobimo nasprotujoče elemente, da postanemo neomejeni gospodarji na svojih tleh, — politična oblika, kakor jo gojimo, je še le potem mogoča. Te in take so sedaj politične težnje Slovencev.

Za Slovence torej na nikako stran ni mogoče govoriti o kakem državnem pravu in je naše pravo le ustava s dragocenim nam članom XIX. Mi stojimo torej na stališču ustave in vidimo v njenem uresničenju zagotovljeno svojo politično bodočnost.

Drugače Čehi in Hrvatje. Oni faktično z nami vred sodelujejo na podlagi ustave in so zastopani v državnem zboru, a Čehi so od nekdanj pri svojem vstopu v državni zbor označevali in naglaševali svoje posebno državno-pravno stališče in sedaj je to storil tudi isterski poslanec. Nismo namenjeni pretresati češkega ali hrvatskega državnega prava, a to lahko izrečemo, da eno kakor drugo dobi pri svojem izvršenju lahko različno obliko. Da češko državno pravo ne bi dobilo iste oblike, kakoršno je imelo do l. 1526., ko so dežele spadajoče pod češko krono prišle pod Avstrijo, to je samo ob sebi umevno. Državne uredbe, kakoršne so bile do tedaj in še dolgo pozneje, ne spadajo v moderne čase. Stanovska ustava danes ne bo več mogoča in kjer se je odpravila, se nikdar ni več povrnila. V modernem zmislu pa je mogoče različno državne odnošaje urediti in za nas je pomenljivo to, kako bi moralo biti kraljestvo češko navezano na skupno državo, da bi ne trpeli skupni interesi in posebno narodnost slovenska. Ogri so si izvojevali svojo na vse strani samostojno urejeno državo, vendar jih poleg dinastije še „skupne zadeve“ vežejo na našo državno polovico. Pa skrajni elementi tudi s to uredbo niso zadovoljni, oni zahtevajo najstrožje izvedenje personalne unije, to je, da bi bili edino le po dinastiji zvezani z drugo državno polovico. Take državne oblike dosedaj tudi najskrajnejši češki elementi zase niso zahtevali, pač pa smo posebno v poslednjih časih slišali, da Čehi zahtevajo ravno tako urejenje svojih državnih razmer, kakoršno je na Ogerskem.

Take razmere pa bi ne bile brez pomena in koristne za Slovence. Pomislimo, da bi pri takih razmerah, čeravno ne izrečeno, veljalo za češko kraljestvo to, kar velja za ogersko. Kakor se to ne peča in ne sme pečati z našimi razmerami, tako bi se češko ne smelo pečati z razmerami izven Češkega. Dejanska in moralna podpora,

katero uživamo od svojih severnih bratov, bi izginila, preprepuščeni bi bili osodi enaki, kakoršno imajo Slovaki na Ogerskem, katerim najbližnji jim bratje Čehi niso v nikako podporo. Kakor radi združujemo svoje želje z željami naroda češkega, tacega zatajenja Čehi sami od nas ne morejo zahtevati.

In v kak položaj pridemo še le po hrvatskem državnem pravu? Če se priklopi Dalmacija Hrvatski, oteži že to samo naš politični položaj. Dalmatinski poslanci hodili bi v hrvatski deželni zbor in mi bi bili v državnem zboru znatno slabejši. S priklopljenjem Istre zgubili bi pa še veliko tisočev svojega naroda. 50—60.000 Slovencev je na Ogerskem, toliko na Beneškem, sedaj naj jih pride še nad 40.000 na Hrvatsko. Delamo pač razliko med tem ali se Slovenec pomadjar ali poitaljani in med tem, ali se pohrvati, vender moramo tudi v poslednjem slučaju spoznavati, da isterski Slovenci pripadajoči Hrvatski bili bi za slovensko življenje zgubljeni. Če bi še torej oživitvorilo češko in hrvatsko državno pravo v tej obliki, kakor se to v poslednji dobi zahteva, postal bi položaj slovenskega naroda kritičen. Brez političnega sodelovanja s Čehi in Hrvati in brez njih dejanske podpore naj bi se z njihovo golo platonično ljubavijo uspešno borili proti navalom nemštva i italijanstva! Ta značaj dobil bi naš politični položaj. Mi smo vselej gojili želje, da se našim slovanskim bratom oživitvorijo njih težnje, vender smo vselej smatrali za potrebno, da se one uravnajo tako, da niso na kvar drugim slovanskim narodnostim.

Pri vsaki priliki naglašamo slovansko vzajemnost, take državne uredbe pa, kakoršnih se žele v poslednjem času zastopniki češkega in hrvatskega naroda, niso več vzajemnost, ampak njeno kontradiktorično nasprotje.

Politični pregled.

Državni zbor. — V seji dne 18. t. m. naznanja najprej predsednik, da se je mladočeški poslanec Nemec odpovedal poslanstvu, na kar se oglasi k besedi posl. Tausche. On je za pogodbe. Protisemitski posl. dr. Pattai govori sicer proti pogodbam, a iz vsega govora je bilo videti, da je vnet za nje in da mora le kot protisemitski poslanec proti njim glasovati. Poljski poslanec Jedrzejowicz govori za pogodbe. Posl. Zallinger pa je proti pogodbi z Italijo glede vinske carine in oporeka izjavam trgovinskega ministra v tej zadevi. Posl. Hofmann je za pogodbe in pobija Vašatyja. Mladočeški poslanec Lang je odločno proti pogodbi z Nemčijo, moravski posl. Meznik pa se v imenu svojih somišljenikov z narodno-gospodarskega stališča izreka za pogodbe. Na to se na predlog posl. Bärnreitherja, da se naj debata konča, volita glavna govornika in sicer za posl. dr. Russ, proti pa mladočeški posl. dr. Kaizl. V seji dne 19. t. m. govori najprve dr. Kaizl kot glavni govornik proti pogodbam. Posebno protivi se pogodbi z Nemčijo in pravi dalje, da sta Italija in Nemčija le zato vzeli tudi Avstrijo v trodržavne zvezo, da moreta isto sedaj prisiliti, da sklene ž njima tudi trgovinske pogodbe. Posl. dr. Russ kot glavni govornik za pogodbe se odločno poteguje za nje, zavrača posebno dr. Kramača in povdarja splošno važnost pogodb. Na to sledila je cela vrsta popravkov. Posl. Šuklje povdarja nasproti posl. dr. Laginji, — dr. Laginja je namreč rekel, da Šuklje ni v smislu vseh slov. poslancev govoril. — da je to, kar je s političnega stališča govoril o trgovinskih

pogodbah, govoril popolnoma po jednoglasnem sklepu slov. poslancev. Temu dr. Laginja seveda ugovarja in pravi, da četudi so ga vsi drugi slov. poslanci pooblastili v to, ga on, posl. Špinčič in posl. Gregorec niso, imenovana poslanca pa in on so tudi slovenski zastopniki. Posl. Nabergoj ugovarja tržaškemu poslancu Stalitzu. Ta se je v svojem govoru o trgovinskih pogodbah mej drugim izrazil, da ima Trst le tri državne poslance. Posl. Nabergoj mu po zborničnem imeniku dokazuje nevednost in se mu čudno zdi, kako je mogel vender na njega kot četrtega zastopnika tržaškega pozabiti. Ko je na to sledilo še več popravkov in sta poročevalca Klaić in Hallwich še enkrat zagovarjala svoje predloge in pobijala različne ugovore pričelo se je glasovanje o trgovinskih pogodbah. Pogodbe z Nemčijo, Belgijo in Švico vsprejela se je z 254 proti 42 glasom, pogodba z Italijo pa z 211 proti 82 glasom. Klaićev predlog glede trgovinske pogodbe z Italijo za vinsko carino bil je torej odklonjen. Izmej slovenskih poslancev glasoval, so za Klaićev predlog Ferjančič, Pfeifer, Povše, Gregorčiči Alfred Coronini, Nabergoj, Gregorec, Robič, Vošnjak in poslanca Laginja in Spinčič. Na to se seja zaključil.

V sejah dne 20. in 22. t. m. obravnavala se je cela vrsta resolucij, katere je ali carinski odsek sam priporočal zbornici kot dostavke k trgovinskim godbam, ali katere so posamezni govorniki nasvetovali, da naj se sprejmo. Mej drugim vsprejela se je resolucija, da naj se vlada posebno ozira na domačo industrijo z lanom in platnom. Resolucijo podpirali so Gurkhart, Peška in Menger. Sprejela se je dalje resolucija, ki vladi naroča, da naj glede konečnega zapisnika pri carinski pogodbi za vino še enkrat stopi z Italijo v dogovor in da naj skrbi za to, da se nevarnost, ki preti našim vinorejcem, odvrne s tem, da vlada povsod in pri vsaki priliki gre našim vinorejcem na roke in jih zlatno podpira pri uničevanju trtne uši. Zadnjo resolucijo je posebno krepko podpiral naš posl. Pfeifer. On pravi, da je znani konečni zapisnik glede vinske carine z Italijo huji udarec za naše vinorejce nego trtna uš sama. Ni zadosti pravi dalje, da Avstrija preživi na stotisočine laških zidarjev in tesarjev in da laški ribarji kvarijo zaslužek našim primorskim ribičem, zdaj naj bi pa še našo vinorejo zato uničili, da bi laška vspevala in v zahvalo dobivamo naj iredentovstvo. Omenjeni konečni zapisnik je za laške vinorejce prevelike koristi za naše pa prevelike škode. Tudi posl. Borčič dobro podpira to resolucijo in se poganja za dalmatinsko vinorejo, kateri preti pogin.

Češko državno pravo. — Mladočehi skušajo na vse načine, kako bi si pomagali iz zagate, v katero so zagazili s svojo nepremišljeno politiko. Državno pravo, s katerim so podkopali tla Staročehom, že jim preseda. Čutijo, da jim baš to pravo prej ali slej omaje tla. Volilci bodo zahtevali, da vresničijo dano besedo. Sedaj mislijo, kako bi na koga drugega izvrnili krivdo za nevspehe. Nedavno so njih glasila ednoglasno trdila, da so največ krivi Moravci in Šležani, ker ne podpirajo mladočeške politike. Ko bi češki poslanci iz Moravske in Šlezije šli z Mladočehi, bi državno pravo se kmalu obnovilo. Ker pa menda volilci tega prav ne verjamejo, „Narodni listy“ sedaj pišejo, da le z vvedenjem občne volilne pravice morejo Čehi priti do obnovljenja državnega prava. To je pač malo čudno, če pomislimo, da so Mladočehi pri volitvah zatrjevali, da se ne bodo pogajali s parlamentom, temveč naravnost z vladarjem. Sedaj že menda vedo, da jim povsod neso vrata odprta. Vprašati se pa moramo, bi li bil državni zbor, voljen na podlagi občne volilne pravice, kaj bolj naklonjen državnemu pravu. Verjetno ni. Imel bi pač malo bolj demokratsko lice, ali baš demokratije imajo navadno kaj malo zmisla na zgodovinske pravice. Pa tudi ne verjetno, da bi Mladočehi mogli doseči občno volilno pravico. Zdi se nam, da Gregrovo glasilo baš zaradi tega hoče, da se naj pred obnovljenjem zgodovinskega prava vvede občna volilna pravica, ker ve, da to ne